

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**MALATYA KENT MERKEZİNDEKİ
KAHVEHANE, LOKANTA VE PASTANE
SAHİPLERİNİN TÜTÜN YASAĞI YASASI
SONRASI GÖRÜŞ VE UYGULAMALARI,2010**

**Mert KARTAL
HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI**

**DANIŞMAN
Prof.Dr. Metin Fikret GENÇ**

MALATYA-2011

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**MALATYA KENT MERKEZİNDEKİ
KAHVEHANE, LOKANTA VE PASTANE
SAHİPLERİNİN TÜTÜN YASAĞI YASASI
SONRASI GÖRÜŞ VE UYGULAMALARI, 2010**

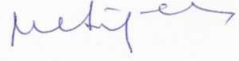
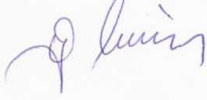

Mert KARTAL

Danışman Öğretim Üyesi :Prof.Dr. Metin Fikret GENÇ

MALATYA-2011

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Halk Sağlığı Programında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

		İmza
Jüri Başkanı	Prof. Dr. Erkan PEHLİVAN	
Danışman	Prof.Dr. Metin Fikret GENÇ	
Üye	Prof. Dr. Gülsen GÜNEŞ	
Üye	Prof. Dr. Saim YOLOĞLU	
Üye	Yrd. Doç. Dr. Ali ÖZER	

ONAY :

Bu tez, İnönü Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu...../...../2011 tarih ve 2011/.....sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ali OTLU
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sırasında gösterdiği ilgiden ve özel katkılarından dolayı danışman hocam sayın Prof.Dr. Metin Fikret GENÇ'e,

Yüksek lisans eğitimim süresince değerli bilgi ve deneyimleriyle bana her konuda katkı sağlayan Halk Sağlığı Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr.Erkan PEHLİVAN'a, değerli öğretim üyeleri Prof.Dr.Gülşen GÜNEŞ'e ve Yrd. Doç. Ali ÖZER'e

Teşekkürlerimi sunarım.

Mert KARTAL

ÖZET

Dünyanın en önemli sağlık sorunu olan tütünle mücadelede kapalı alanlarda kullanımın yasaklanması önemli stratejilerden biridir. Bu anlamda ülkemizde 3 Ocak 2008 tarihinde 5727 sayılı yasa yürürlüğe girmiştir. Çalışmamızın amacı, kapalı alanlarda tütün kullanımını yasaklayan yasadaki sonradan kahvehane, lokanta, pastane sahiplerinin görüş ve uygulamalarını araştırmaktır.

Malatya kent merkezinde bulunan 125 kahvehane, 99 çay ocağı, 110 lokanta, 24 kafeterya, 20 pastane ve 8 birahane örnekleme seçilmiştir. Anketler Haziran-Eylül 2010'da iş yeri sahipleri veya sorumlu müdürleri ile yüz yüze görüşülerek uygulanmıştır.

Ankete katılan 386 kişinin yaş ortalaması 37.2'dir ve 378'i erkektir (%98). 218 (%56.5) kişi işletme sahibi iken, 168 kişi ise (43.5) sorumlu müdürdür. İşletme sahiplerinden 63'ü (%16.4) yasadaki sonradan sonraki ilk üç ay içerisinde gelirlerinde değişiklik olmadığını ifade ederken, 111 kişi ise (%45.6) gelirlerinde %61 ve üzeri azalma olduğunu ifade etmiştir. Sadece kahvehane sahipleri ele alındığında ilk üç ay içerisinde gelirlerindeki azalma oranı ortalama olarak %65.5 iken, diğer işletmelerde bu oran %33'tür ($p<0.05$). Kahvehane dışındaki işletme sahiplerinin %9.2'si gelecekte işyerini kapatacağını ifade ederken, kahvehane sahiplerinde bu oran %40.8dir ($p<0.05$).

Sonuç olarak yasadaki en çok kahvehane sahiplerinin olumsuz etkilendiği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Tütün yasağı, ikram sektörü

ABSTRACT

OPINIONS AND PRACTISES OF TRADITIONAL CAFE, RESTAURANT AND PATISSERIE OWNERS AFTER SMOKING BAN LAW IN THE CITY CENTER OF MALATYA.

The ban of smoking in closed public places is one of the vital strategies in the fight against tobacco since it is the most important health problem of the world. For this purpose, the Law No. 5727 came into force on 3 January 2008 in our country.

The aim of our study was to investigate the opinions and practices of traditional café, restaurant and patisserie owners after smoking ban law in closed areas. The sample in our study involved 125 traditional cafes, 99 tea houses, 110 restaurants, 24 cafeterias, 20 patisseries and 8 pubs in the city center of Malatya. The researcher himself applied the questionnaires to the owners or to the responsible managers through face to face interviews between June and September in 2010.

The mean age of the participants was 37.2 and out of 386 participants, 378 (98 %) were men. While 218 people (56.5%) were the owners of the workplaces, 168 (43.5%) people were responsible managers. According to the results, 63 owners (16.4 %) expressed that their profits didn't decrease during the first three months after the implementation of the Law whereas 111 people (45.6 %) expressed a decrease by 61% and over in their profit.

When only the traditional café owners were taken into consideration, the decrease during the first three months was 65.5% whereas it was 33% in other enterprises. While 9.2 % of the owners of the enterprises except traditional café owners expressed that they were going to end the business in the future, 40.8 % traditional café owners claimed that they would end the business soon ($p < 0.05$). As a result, it was determined that traditional café owners were the worst affected business owners from the smoking ban law.

Key words: Smoking ban, hospitality sector

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ	x
1.GİRİŞ ve AMAÇ	1
2.GENEL BİLGİLER	3
2.1. Tanımlar	3
2.2. Tütün Dumanına Pasif Maruziyet	3
2.3. Epidemiyoloji	5
2.4.Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun'da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ve İlgili Denetim	6
2.5. Etkili Sigarasızlık Politikası	10
2.6. Tütün Endüstrisinin İtirazları İle baş etmek	10
3. GEREÇ VE YÖNTEM	12
4. BULGULAR	14
4.1.Genel Bulgular	14
4.2.Tüm İşletmeciler Olarak Anket Bulguları	15
4.3.Sadece Kahvehanecilere Sorulan İki Soruyla İlgili Bulgular	21
4.4. Anket Bulgularının Kahveciler ve Diğer İşletmeler Olarak Gruplandırılmış Analizi	23
5.TARTIŞMA	30
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	36
KAYNAKLAR	37
EK:1. Anket formu	40
2.Etik kurul kararı	42
ÖZGEÇMİŞ	43

KISALTMALAR

DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
SS	: Standart Sapma
SD	: Serbestlik Derecesi
AO	: Aritmetik Ortalama
GYTS	: Global Youth Tobacco Survey (Küresel Gençlik Tütün Araştırması)
SABİM	: Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi
KOAH	: Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil no	Sayfa
1: Tütün Ürünü Tüketiminin Yasak Olduğu Alanda Tütün Ürünü Tüketen Bir Kişiyi Gören İşletmeci Tarafından Yapılacak İşlemler	8
2: Tütün Ürünü Tüketiminin Yasak Olduğu Alanda Tütün Ürünü Tüketen Bir Kişiyi Gören Birey Tarafından Yapılacak İşlemler	9

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo No	Sayfa
1. Pasif içiciliğin neden olduğu hastalıklar	5
2. İşletmelerin Vasıfları	14
3. Araştırmaya katılanların öğrenim durumları	14
4. “19 Temmuzdan beri yasanın uygulanması konusunda müşterileri yeterince uyardınız mı?” sorusuna verilen cevapların dağılımı	15
5. “Yasanın uygulanması konusunda müşterilerle tartışmanız oldu mu?” sorusuna verilen cevapların dağılımı	16
6. “Yasanın uygulanması konusunda müşterilerle fiili dövüşünüz oldu mu?” sorusuna verilen cevapların dağılımı	16
7. “Yasanın uygulanması konusunda personelinizi yeterince denetlediniz mi?” sorusuna verilen cevapların dağılımı	17
8. “Bu denetlemelerde kaç defa uyarı levhası olmadığı için tutanak tutuldu” sorusuna verilen cevapların dağılımı	17
9. “Bu denetlemelerde kaç defa tütün kullanan olduğu için tutanak tutuldu?” sorusuna verilen cevapların dağılımı	18
10. İşletmecilerin ödediği ceza tutarları	19
11. “Yeni Kanunun çıkmasını takip eden İlk 3 ay içinde işletmenin aylık gelirindeki azalma olduysa ne oranda oldu?” sorusuna verilen cevapların dağılımı	20
12. “Yeni Kanunun çıkmasını takip eden dördüncü ay ve sonraki dönemdeki gelir durumu nasıl oldu?” sorusuna verilen cevapların dağılımı	20
13. “Yasanın getirdiği yasaklar konusunda gelecekte ne yapmayı düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen cevapların dağılımı	21
14. “Kapanacak işyerlerinde çalışanlara devlet öncelikli olarak iş vermelidir” görüşüne katılma durumunun dağılımı	21
15. “Yeni bahçeli mekan açmak için veya adaptasyon dönemine mahsus kredi verilmelidir” görüşüne katılma durumunun karşılaştırılması	22

Tablo No	Sayfa
16. “19 Temmuzdan beri yasanın uygulanması konusunda müşterileri yeterince uyardınız mı?” sorusuna kahvehaneler ve diğer işletmelerin verdikleri cevapların karşılaştırılması	23
17. “Yasanın uygulanması konusunda müşterilerle tartışmanız oldu mu?” sorusuna kahvehaneler ve diğer işletmelerin verdikleri cevapların karşılaştırılması	24
18. “Yasanın uygulanması konusunda müşterilerle fiili dövüşünüz oldu mu?” sorusuna kahvehaneler ve diğer işletmelerin verdikleri cevapların karşılaştırılması	24
19. “Yasanın uygulanması konusunda personelinizi yeterince denetlediniz mi?” sorusuna kahvehaneler ve diğer işletmelerin verdikleri cevapların karşılaştırılması	25
20. İşletmenizi denetleme ekipleri 19 Temmuz 2009’dan bu yana kaç kere denetlediler?” sorusuna kahvehaneler ve diğer işletmelerin verdikleri cevapların karşılaştırılması	26
21. Kahvehaneler ve diğer işletmelerin uyarı levhası olmadığı için tutulan tutanak sayılarının karşılaştırılması	26
22. Kahvehaneler ve diğer işletmelerin denetlemelerde yasağa uyulmadığı için tutulan para cezası tutanak sayılarının karşılaştırılması	27
23. Kahvehane ve diğer işletmelerin ödedikleri ortalama cezaların (TL) karşılaştırılması	27
24. “Yeni kanun çıkmasını takip eden ilk üç ay içinde işletmenin aylık geliri ortalama ne kadar azalmıştır” sorusuna kahvehaneler ve diğer işletmelerin verdikleri cevapların karşılaştırılması	28
25. “Yeni kanun çıkmasını takip eden dördüncü ay ve sonraki dönemde işletmenin aylık gelirinde değişiklik oldu mu?” sorusuna kahvehaneler ve diğer işletmelerin verdikleri cevapların karşılaştırılması	28
26. “Yasanın getirdiği yasaklar konusunda gelecekte ne yapmayı düşünüyorsunuz?” sorusuna kahvehaneler ve diğer işletmelerin verdikleri cevapların karşılaştırılması	29

GİRİŞ ve AMAÇ

Tütün; maruz kalan herkese zararlı olan ve kullananların yarısını öldüren yasal olarak satılan tek tüketim ürünüdür.¹

Yaşam alanlarının önemli bir bölümünü kapalı alanlar oluşturmaktadır. Sigara ve sigara dumanının zararlı etkilerine sigaraya kullananlarla birlikte, en az onlar kadar aynı ortamda bulunan ve sigara dumanını solumak zorunda bırakılan pasif içiciler de maruz kalmaktadır.²

Sigara, başta akciğer kanserine yakalanma riski olmak üzere çeşitli dolaşım ve solunum sistemi hastalıkları, ortalama yaşam süresinde azalma, tıbbi bakım gereksiniminde artışa; ağız içi, dudak ve diğer kanser hastalıkların görülme oranında artışa neden olma gibi önemli sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Sigara içenlerde içmeyenlere oranla akciğer kanseri olma riskinin 22 kat, mesane kanseri olma riskinin 2 kat, bronşit olma riskinin 10 kat ve kalp hastalığı olma riskinin 3 kat fazla olduğu belirtilmektedir. Gebelikte tütün kullanımının erken doğum, bebek ölümü veya düşük doğum ağırlıklı bebeklerin dünyaya gelmesine yol açtığı da belirtilmektedir. Bunların yanı sıra sigara kullanımı, yalnızca içen kişilerin sağlığını değil, içmeyen ancak sigara içilen ortamda bulunan tüm bireylerin sağlığını da tehdit etmektedir.²

Sigara; içme nedenleri ile bırakmak istenildiğinde buna engel olan durumların saptanması ile sigara bırakmanın daha da kolaylaştığı gözlenmiştir. Bu nedenle sigara içme davranışının belirlenmesine yönelik çalışmalarda öncelikle bireyin bu konudaki inanç, tutum ve davranışların belirlenmesi gerekir. Sigara içmekten korunmayı ve eğer kişi sigara içiyorsa bunu bırakmayı sağlayacak stratejilerin geliştirilmesi önemlidir.³

Dünyada her yıl beş milyon dolayında insan sigaraya bağlı sağlık sorunları nedeniyle ölmektedir. Sigara ABD’de yılda 400 bin, İngiltere’de 100 bin, ülkemizde de 100 bin dolayında kişinin ölümüne neden olmaktadır. Bu sayılar dikkate alındığında sigaranın, trafik kazaları, iş kazaları, yangınlar, intiharlar, adam öldürme ilaç ve alkol kullanımı ve AIDS’e bağlı ölümlerin toplamından daha fazla sayıda ölüme neden olduğu görülür. Bu nedenle sigara kullanımını azaltmaya yönelik çaba gösterilmesi gerekmektedir. Son yıllarda üzerinde durulan bir konu da, sigara içmeyen, ancak

başkalarının içtiği sigaradan etkilenen (istem dışı etkilenme; passive exposure) kişilerde akciğer kanseri, kalp hastalığı ve inme nedeniyle olan ölümlerdeki artmadır. Böylelikle sigara kullanımının kontrolü çabaları, sigara tiryakilerinin yanı sıra, sigara içmeyenlerin sağlığının korunması bakımından da önem taşımaktadır. ⁴

İşyerlerinde sigara kullanımının kısıtlamasının asıl amacı sigara dumanından pasif etkilenmenin önüne geçmektir. Bunun yanı sıra sigara içenlerinde sigara sayısında azalmaya gidilmesini sağlamaktır. Böylelikle sigarasızlık politikası ile ilgili uygulamalar sigara içenler açısından da yarar sağlayacaktır. ⁴

Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması 2008'e göre erkeklerin %47.9'u, kadınların % 15.2'si tütün kullanmaktadır.⁵ 2000'lerden bu yana oranlarda azalma söz konusu olup, bu azalmada önemli rol oynayan ilk tütünle mücadele yasası 7 Kasım 1996 tarihinde çıkmıştır.⁶ Bu kanuna göre sağlık, eğitim, spor, ulaşım sektöründe ve beş kişiden fazla kişinin görev yaptığı mekanlarda tütün içilmesi yasaklanmıştır. Kapalı yerlerde tütün içimine mahsus kapalı mekan oluşturma zorunluluğu getiren yasadan sonra 3 Ocak 2008 tarihinde çıkarılan 5727 sayılı yeni yasa ile yasak genişletilmiş; anılan yerlerde sigara içimini tamamen yasaklayan ve kahvehane, bar, restoran, pastane vb. yerleri de tam yasak kapsamına alan bir düzelemeye gidilmiştir. ⁷

Bu çalışmanın amacı, Malatya kent merkezindeki kahvehane, lokanta ve pastane sahiplerinin 3 Ocak 2008 günü kabul edilen Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun'da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (No. 5727) ile kapalı yerlere getirilen tütün içme yasağı hakkındaki görüş ve uygulamalarını incelemektir.

GENEL BİLGİLER

2.1. Tanımlar

Tütünden üretilen ve “tüttürme, emme, çiğneme ya da buruna çekerek kullanılmak üzere üretilmiş, hammadde olarak tamamen ya da kısmen tütün yaprağından imal edilmiş maddeler” tütün ürünüdür. Dünyanın değişik yerlerinde kullanılan başlıca tütün ürünleri sigara, nargile,

pipo, puro, bidi, snuf, snus, kreteks, guthka, sarma tütün, çiğneme tütünüdür DSÖ sigara içimine dair aşağıdaki tanımlamaları yapmıştır:

A. Sigara içen

1. Her gün düzenli içen (*regular daily smoker*): Son 30 gün içinde her gün en az bir adet sigara içen kişiler

2. Her günden seyrek içen (*less than daily smoker*): Sigara içen ama son 30 günde her günden daha seyrek içen kişiler

3. Ara sıra içen (*occasional smoker*): Ara sıra sigara içen kişiler

B. Sigara içmeyen

1. Yaşam boyu hiç sigara içmeyen (*life-long nonsmoker/ never smoker*): Yaşamı boyunca hiç sigara içmemiş kişiler

2. Sigarayı bırakmış olan (*ex-smoker*): Önceden sigara içmiş olup halen içmeyen kişiler
Bu tanımlamalar dışında DSÖ sigara içen ve içmeyen kişilerin ayırımı için daha net bir tanımlama getirmektedir. Buna göre yaşamı boyunca toplam 100 adet sigara içmiş olan kişi yaşamı boyunca sigara içicisi (*life time smoker*) olarak kabul edilmektedir.⁸

2.2. Tütün Dumanına Pasif Maruziyet

Tütün dumanından pasif etkilenim; başkalarının içtikleri veya yanan -bir sigara, puro, pipo ve benzeri tütün ürününden kaynaklanan dumanın solunmasıdır.

□ Tütün dumanına maruziyet, dünyada her yıl birçok insanın ölümüne neden olmaktadır.

Başkalarının tükettiği tütünün dumanına maruz kalmaktan kaynaklanan ölümler, trafik kazaları ve uyuşturucu madde kullanımına bağlı ölümlerden çok daha fazladır.

□ Bu duman karışımı; formaldehit, siyanür, amonyak, karbon monoksit, naftalin, kadmiyum ve aseton gibi 4.000 kimyasal madde içerir. Arsenik, benzen, vinil klorür gibi en az 81 tanesi kanserojen olan bu kimyasal maddeler, tütün dumanında, fazla miktarda bulunur.

□ Tütün dumanına maruz kalmak, kanser, amfizem ve kalp krizleri gibi birçok öldürücü hastalığa neden olmaktadır.

□ Çocuklar tütün dumanının zararlı etkilerine karşı çok daha hassastır.

□ Tütün dumanının zararları, maruz kalma süresi uzadıkça artmaktadır.

Kısa Süreli Maruziyetin Zararları:

Başkalarının tütün dumanına sadece 5 dakika maruz kalmanın bile kalp krizlerini tetikleyebildiği kanıtlanmıştır. Süre uzadıkça risk katlanarak artmaktadır.

Hemen ortaya çıkan etkiler: Gözlerde tahriş, sulanma, yanma, baş ağrısı, burunda rahatsızlık, akıntı, öksürük, boğaz ağrısı, kalp hızı ve tansiyonun yükselmesi, solunumsal yakınmalarda artış ve enfeksiyonlar; var olan hastalıkların alevlenmesi, kalp hastalığı olan kişilerde kalp krizi, astım, allerjiler... Çevresel tütün dumanı kalp-damar hastalıklarını %20–70 oranında arttırmaktadır. Tamamen dumansız ortamlar kanunu uygulanan yerlerde kalp krizleri % 60 azalmaktadır.

Başkalarının tütün dumanını solumaktan kaynaklanan kanser ölümlerinin oranı; asbest, radyoaktif maddeler, arsenik, benzen, vinil klorür, radyasyon, pestisid (tarım ilaçları), tehlikeli atıklar, içme suyunda bulunan kimyasallar, endüstriyel kimyasallar ve madeni atıkların hepsinin toplamından kaynaklanan kanser ölümleri oranından daha fazladır. Sigara içmeyenlerde çevresel tütün dumanına maruziyet akciğer kanserini % 32 oranında arttırmaktadır. Sigaraya maruz kalan genç kadınlarda meme kanseri riski % 90 artmaktadır. Menapoz öncesi kadınlarda 2,6 kez daha fazla meme kanserine yakalanma riski vardır. Çok az ve devamlı sigara dumanına maruz kalan kadınlarda 50 yaşına kadar meme kanseri olma riski % 60 artmaktadır. İş yeri veya sosyal ortamda sigara dumanına maruz kalmak KOAH ve erişkin astımına neden olmaktadır.⁹

Pasif İçiciliğin Neden Olduğu Hastalıklar

Pasif içiciliğin neden olduğu hastalıklar Tablo1’de sunulmuştur.

1. Tablo: Pasif içiciliğin neden olduğu hastalıklar ¹

Çocuklar	Yetişkinler
<ul style="list-style-type: none"> • Beyin tümörleri * • Orta kulak hastalığı⁺ • Lenfoma* • Solunum sistemi semptomları⁺ • Bozulmuş akciğer fonksiyonu⁺ • Astım* • Ani bebek ölüm sendromu⁺ • Lösemi* • Alt solunum sistemi hastalıkları⁺ 	<ul style="list-style-type: none"> • Felç* • Nazal tahriş⁺ • Nazal sinus kanseri* • Göğüs kanseri* • Koroner kalp hastalığı⁺ • Akciğer kanseri⁺ • Ateroskleroz* • Kronik obstrüktif akciğer hastalığı*, Kronik solunum sistemi semptomları*, Astım*, Bozulmuş akciğer fonksiyonu* • Kadınlarda üremeye etkileri: Düşük doğum ağırlığı⁺; Erken doğum*

* Neden- sonuç ilişkisinin kanıtı: anlamlı

⁺ Neden- sonuç ilişkisinin kanıtı: yeterli

2.3. Epidemiyoloji

Türkiye Kalp ve Damar Hastalıklarını Önleme ve Kontrol Programı. Türkiye’de 15 ve üzeri yaş grubunda tütün kullanımı gelişmiş ülkelere göre halen yüksek olmakla birlikte son 15 yıllık süre içinde dikkate değer bir azalma olduğu gözlenmektedir. Ülke genelini temsil eder nitelikte yapılan çalışmalarda sigara içilme sıklığı erkeklerde 1993 yılındaki %58 değerinden 2008 yılında %48’e düşmüştür. Kadınlarda biraz daha az olmakla birlikte 2003 yılından sonra hafif bir azalma söz konusudur. Bununla birlikte

ülkemizde halen 20 milyon dolayında sigara içen kişi vardır ve bu değerle Türkiye dünya ülkeleri arasında en fazla tütün tüketen onuncu ülke konumundadır. Dünya Sağlık Örgütü ile işbirliği içinde gerçekleştirilen Küresel Gençlik Tütün Araştırması (GYTS; Global Youth Tobacco Survey) 2009 yılı yayınlanmış verilerine göre erkek öğrencilerin %10.2'si ve kız öğrencilerin de %5.3'ü çalışmanın yapıldığı tarihte sigara içmekte olduklarını belirtmişlerdir. Aynı araştırmanın 2003 yılı verileri erkek öğrencilerin %9.1'inin ve kız öğrencilerin de %5.0'inin çalışmanın yapıldığı tarihte sigara içtiğini ortaya koymuştur.⁵

2.4. Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun'da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun: (No. 5727): 3 Ocak 2008 günü kabul edilmiştir. Bu yeni Kanun ile 1996 yılında çıkarılmış olan Kanun'un kapsamı genişletilmiş, sigara içilen alanlar azaltılmış, bütün kapalı mekânlar sigara dumanından arındırılmıştır. Ayrıca yasada ceza hükümleri netleştirilmiş ve kolaylıkla uygulanabilir hale getirilmiştir.

Yeni Kanun'daki başlıca değişiklikler aşağıda sıralanmıştır:

1. Sigara içilmesinin yasak olduğu yerler genişletilmiştir:

- A. Restoran, bar, kahvehane, birahane gibi ikram sektörü işletmeleri dahil olmak üzere bütün kapalı alanlarda,
- B. Kamu hizmet binalarının koridorları dahil olmak üzere bütün kapalı alanlarında,
- C. Ticari taksiler dahil olmak üzere bütün kamu ulaşım araçlarında,
- D. Spor, kültür, ticaret, eğlence yerleri ve otellerde,
- E. Okul ve dershanelerin kapalı ve açık alanlarında (bahçelerinde) sigara içilmesi yasaklanmıştır.

2. Tütün ürünlerinin her türlü reklâm ve tanıtımı ile sponsorluk faaliyetleri de yasaklanmıştır. Yasanın konuya ilişkin maddelerinden bazı örnekler şu şekildedir:

- A. Tütün ürünleri kıyafet, takı, aksesuar olarak taşınamaz.
- B. Araçlarda tütün firmalarının markası bulunamaz.
- C. Tütün ürünleri hediye, eşantıyon olarak dağıtılamaz.

D. Sağlık, eğitim, spor tesislerinde tütün ürünü satılamaz.

On sekiz yaşından küçüklere sigara satılamaz, bu çocuklar tütün endüstrisi işlerinde çalıştırılmaz, tütün ürünleri otomatik makineler ve internet yolu ile satılamaz. Yasanın hapis cezası öngördüğü tek maddesi çocuklara sigara satılması ve çocukların bu alanda çalıştırılması durumuna ilişkin maddedir. Bu kurala uymayanlara 6 ile 12 ay arasında hapis cezası verilmesi söz konusudur. Genel olarak kapalı yerlerde tütün ürünleri kullanımı konusunda yasaklar olmakla birlikte pek çok ülkede bu kuralın uygulanması bakımından bazı istisna durumlar söz konusudur. Örneğin bazı ülkelerde büyük restoranlarda sigara içen müşteriler için bölümler ayrılmıştır veya özel olarak sigara içenler için alanlar vardır. Oysa Türkiye’de kapalı alanlarda sigara kullanımının kısıtlanması bakımından (cezaevleri, akıl hastaneleri ve yaşlı bakım yurtları olmak üzere) yalnızca üç konuda istisna tanınmıştır. Böylelikle Türkiye’de tam anlamı ile “tütün dumansız” kapalı ortamlar sağlanmış olmaktadır. Bu yasanın yürürlüğe girmesinin olumlu etkileri de ortaya konmaya başlamıştır. Yasanın uygulamaya girmesinden önceki değerlere göre (alış-veriş merkezi, dükkan, kuaför salonu, ofisler gibi) kapalı ortamlarda ölçülen partikül (PM 2.5) değerlerinde %90'lara ulaşan azalmalar saptanmıştır.⁸

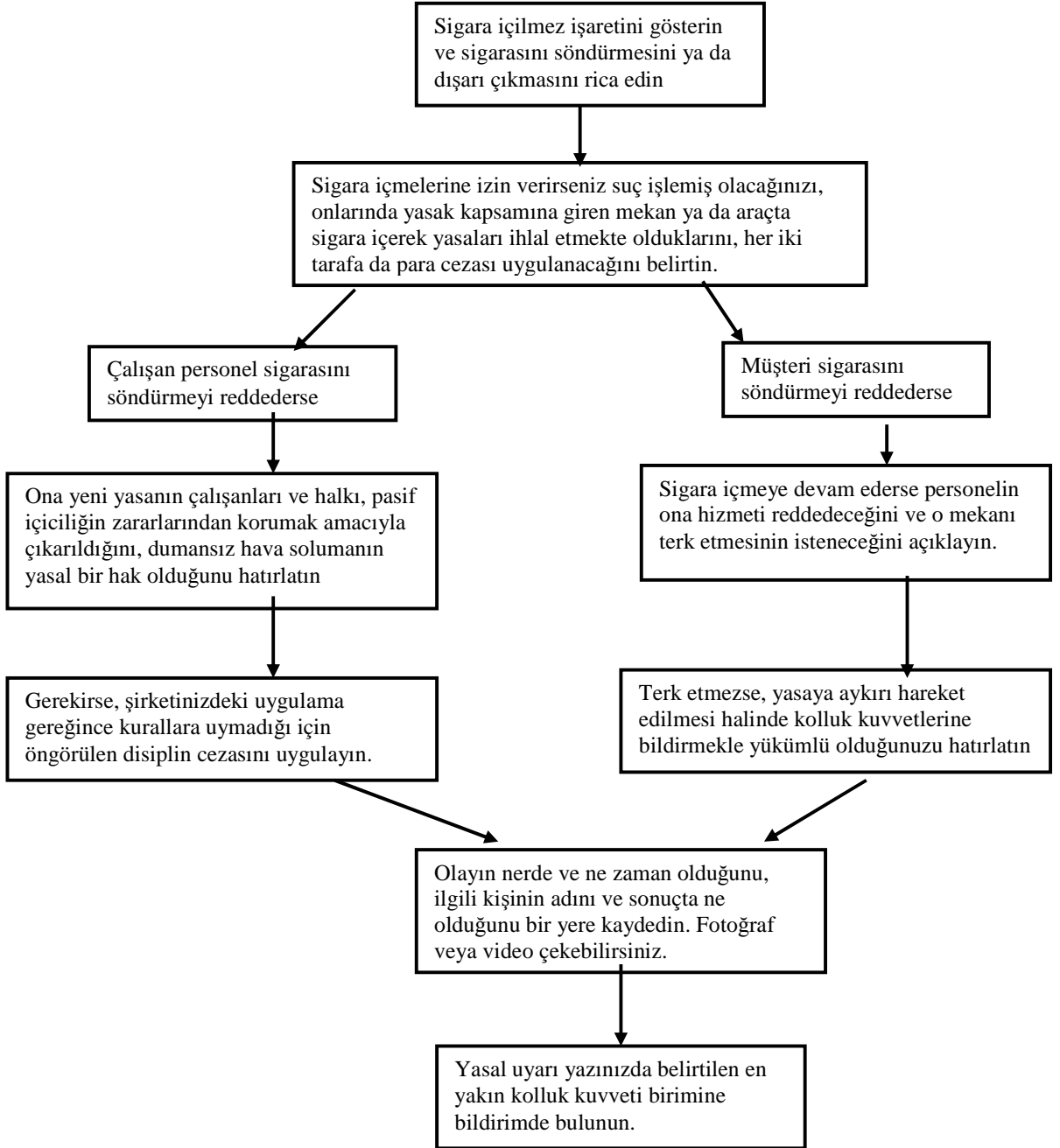
Tütün Ürünü Tüketiminin Yasak Olduğu İşletmesinde Tütün Ürünü Kullanan Şahıs Gören İşletme Sahiplerinin Yapacağı İşlemler⁹

Tütün ürünü tüketiminin yasak olduğu mekânların ve/ veya araçların sorumluları, buralarda yasaya uyulmasını sağlamak noktasında yükümlülük altındadır. Sorumlu oldukları bir mekânda ya da araçta sigara içmeye veya diğer tütün ürünlerini kullanma girişimi olanlara yönelik alabilecekleri pratik önlemler şöyledir:

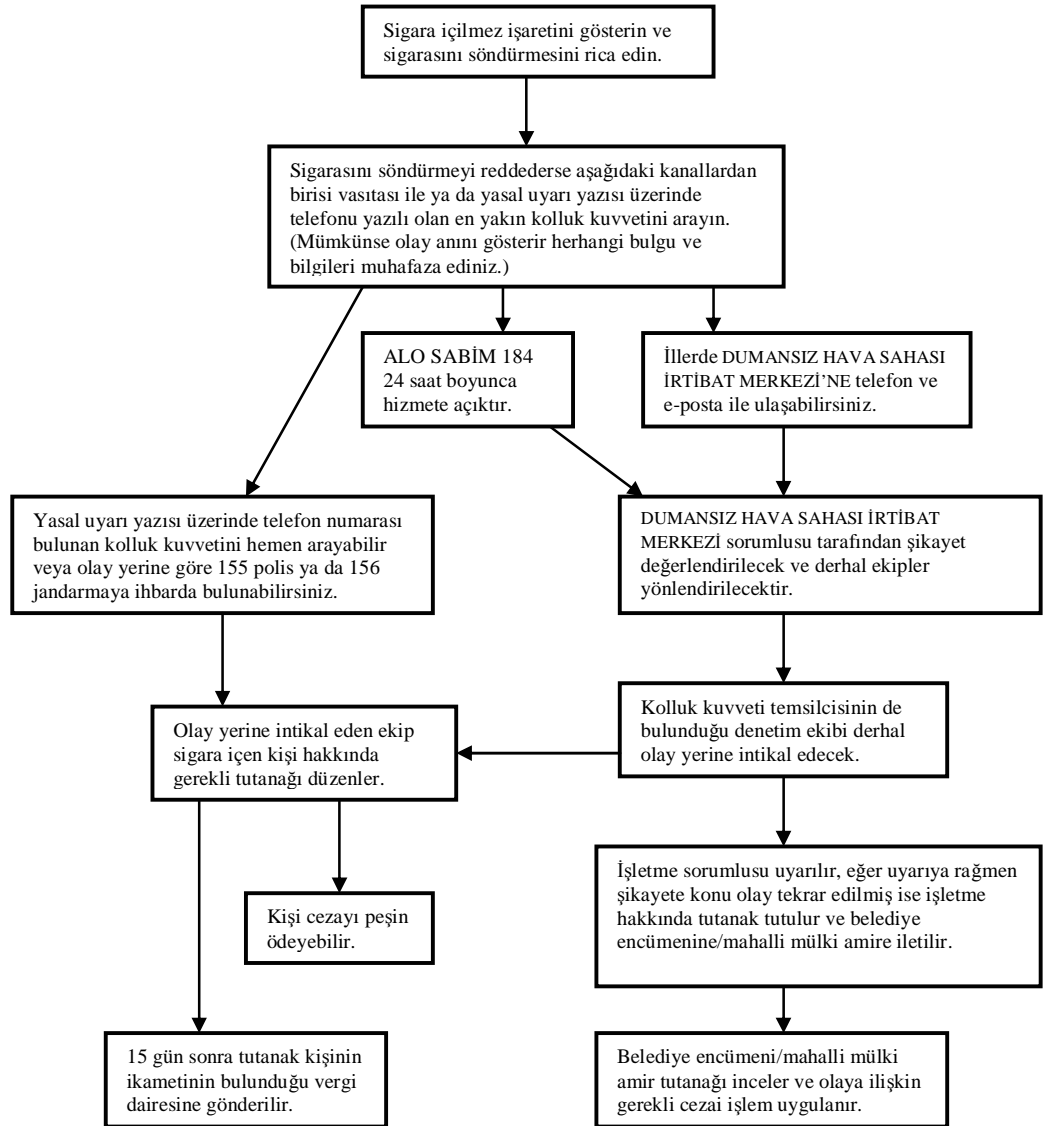
Şekil 1: Tütün Ürünü Tüketiminin Yasak Olduğu Alanda Tütün Ürünü Tüketen Bir Kişiyi Gören İşletmeci Tarafından Yapılacak İşlemler

Şekil 2: Tütün Ürünü Tüketiminin Yasak Olduğu Alanda Tütün Ürünü Tüketen Bir Kişiyi Gören Birey Tarafından Yapılacak İşlemler

Şekil 1:

Şekil 2:

Tütün tüketen kişi şiddete başvuracağı yönünde tehditte bulunursa kolluk kuvvetlerinden yardım isteyiniz.

2.5. Etkili Sigarasızlık Politikası

Toplumun pasif sigara dumanı etkileniminin zararlarından korumanın yegâne yolu, sigara kullanımının bütün kapalı alanlarda tam olarak yasaklanmasıdır. Sigarasızlık yasalarının gücünü artırmak için yapılması gereken, yasanın yürürlüğe girmesinden hemen sonra uygulamanın yakından izlenmesi ve zorlanmasıdır.¹

Sigara içilmesinin yasak olduğu yerlerde sigara içenlere uygulanacak cezalar açık ve net olmalı ve ısrarla uygulanmalıdır. Sigara içenlere yönelik ceza uygulamalarının yanı sıra, sigara içilmesine izin veren işyeri sahiplerine ceza verilmesi son derece etkilidir.¹

Sigarasız işyerleri yaratmanın öncelikli amacı çalışanların sağlığının korunmasıdır. İşyeri sahipleri, çalışanlar için güvenli bir çalışma ortamı sağlamak zorundadır. Dolayısıyla işverenler bu kapsamda işyerlerinin sigara dumanından arındırılmış olmasını da sağlamak durumundadır. Sigarasız işyerleri tartışmasının çalışanların sağlığı konusu olarak ele alınması, bu uygulamayı desteklemektedir.¹

DSÖ sigarasız ortamlar konusunun adım adım ilerlenerek gerçekleştirilmesinin en etkili yaklaşım olduğunu belirtmektedir. Başlangıçta hükümetler toplumu ve iş çevrelerini pasif sigara dumanı etkileniminin zararları konusunda eğitmek için kampanyalar düzenlemelidir. Böylelikle sigarasız ortamlar konusunda geniş bir toplumsal destek ortamı yaratıldıktan sonra bu yöndeki yasa tasarısı toplumda tartışmaya açılmalıdır. Bu ortam yaratıldıktan sonra hükümetler bu yöndeki desteği sürdürmeli, bu arada kapsamlı sigara yasağı içeren yasayı yürürlüğe koymalı, yasanın uygulanması ile ilgili kurallar ve cezalar net olmalı ve ısrarla uygulanmalıdır. Yasanın yürürlüğe girmesinden sonra hükümet yasanın uygulanması için kararlı olmalı, güçlü destek sağlamalı ve yasayı titizlikle uygulamalıdır. Bu şekilde yüksek düzeyde toplumsal uyum sağlanabilir.¹

2.6. Tütün Endüstrisinin İtirazları İle Baş Etmek

Sigarasızlık yasası ile ilgili geçmiş deneyimler bu konuda mutlaka itirazların olduğu şeklindedir. Tütün endüstrisi bu yasanın uygulanmasının ve bu konuda zorlama yapılmasının mümkün olmadığını, özellikle restoran ve barlarda olmak üzere

işyerlerinin müşteri kaybedeceğini ileri sürer. Onlar, %100 sigarasız ortamlar yerine daha kabul edilebilir bir yöntem olarak sigara içilen yerlerin ayrılmasını ve havalandırma sistemleri kurulmasını önerirler. Fakat bu yaklaşım pasif sigara dumanı etkilenimini önlemez. Kapsamlı sigara yasağı yasasının uygulandığı bütün ülkelerde sigarasız ortam uygulamasının benimsendiği, kolay ve etkili bir yöntem olduğu ve işyerleri bakımından herhangi olumsuz etki yapmadığı gözlenmiştir.

Araştırmacı Zagat, sigarasız işyerleri konusunda şu kanıtı ortaya çıkarmıştır: “Sigarasız işyerleri yasasının karşıtları bu uygulamanın küçük işletmelere zarar vereceğini ileri sürer. Oysa tersi doğrudur... New York kentinde yasanın yürürlüğe girmesinden sonra 2004 yılında yapılan araştırmada New York’luların yemek yeme yerlerine eskiye göre daha fazla gittikleri saptandı”. Zagat bu çalışmada kentteki restoran ve barlarda yasaya yüksek düzeyde uyum olduğunu ve müşterilerinde ve gelirlerinde artış olduğunu buldu.

Tütün endüstrisi lobicileri ve mücadele grupları bu uygulamanın sigara içenlerin haklarını çiğnediğini de iddia ederler. Sigara içenler ve içmeyenler pasif sigara dumanı etkileniminin olumsuz etkilerine aynı şekilde duyarlıdır. Bu yasanın arkasındaki ilke ise, hükümetlerin, temel insan hakları ve özgürlüklerini korumak olduğu noktasıdır. Bu yaşamsal ödev kesindir ve ulaşılabilen en yüksek sağlık standardı hakkı olarak pek çok uluslararası yasal düzenlemelerde belirtilmiştir. Bu hak, yüzden fazla ülke tarafından onaylanmış olan Çerçeve Sözleşmenin giriş bölümünde de aynen yer almıştır. Pasif sigara dumanı etkilenimi bu hakkı açıkça ihlal etmektedir.

Tütün endüstrisi, onun lobicileri ve mücadele grupları tarafından ileri sürülen bu görüşlerle baş etme çalışmaları temel bir insan hakkı olan sigarasız ortam konusunda destek sağlamak bakımından çok temel bir çabadır. Sigarasız ortamların sağlanması, sigara içmeyenlerin temiz hava soluma haklarını garanti altına alır, sigara içenleri sigarayı bırakmaları yönünde motive eder, hükümetlere de toplumda herkesin yararına olan tütünle mücadele konusunda önderlik yapma olanağı sağlar. ¹

3. GEREÇ ve YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Tipi

Bu araştırma, tanımlayıcı tipte bir araştırmadır.

3.2. Evren (N) ve Örneklem (n)

Araştırmanın evrenini Malatya kent merkezinde bulunan 250 kahvehane, 200 çay ocağı, 220 lokanta, 48 kafeterya, 40 pastane, 20 birahane olmak üzere toplam 778 işyeri (N) oluşturmaktadır.

$n : N t^2 p q / (N-1) d^2$ formülünde

t:1.96, p: 0.50; q:0.50; d:0.05

olarak alındığında 386 işyeri seçilmesi planlanmış; bu sayı evrenin yarısı olduğu için her iki işyerinden bir işyeri seçmek için listelerden sistematik örnekleme ile 125 kahvehane, 99 çay ocağı, 110 lokanta, 24 kafeterya, 20 pastane ve 8 birahane olmak üzere 386 işyerine ulaşılmıştır.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırma yapılmadan önce Malatya Valiliği'nden izin alınmış ve işyeri sahibi veya işletmecisine araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiştir. Anketin ön denemesi, kent merkezine 10 km yakınlıktaki Battalgazi ilçesinde yapılmıştır. Ön çalışmadan sonra yeniden düzenlenen anket formu, araştırmacı tarafından Haziran 2010 ile Eylül 2010 tarihleri arasında, işyeri sahibi veya işletmeciler ile yüz yüze görüşülerek uygulanmıştır.

3.4. Anket Formu

İşyeri sahibi veya işletmecisinin sosyodemografik özellikleri, çalışma özellikleri ve yeni tütün yasası hakkındaki bilgi ve tutumlarını belirleyen, toplam 33 sorudan oluşan bir anket formu hazırlanmıştır.

3.5. Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin değerlendirilmesi, Statistical Package for the Social Sciences (SPSS)-15.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Nicel veriler aritmetik ortalama \pm standart sapma, nitel veriler sayı ve yüzde olarak sunulmuştur. Nicel verilerin normal dağılıma uygunluğuna Kolmogorov-Smirnov normallik testi ile bakılmış, uygun olmadığı görüldüğü için iki grup arası karşılaştırmalarda Mann Whitney U testi kullanılmıştır.

Ayrıca kategorik veriler için gruplar arası karşılaştırmalarda ki-kare önemlilik testi kullanılmış, istatistiksel açıdan $p < 0.05$ değerleri anlamlı kabul edilmiştir.

BULGULAR

4.1. Genel Bulgular

Çalışmaya katılan 386 kişinin yaş ortalaması 37.2 ± 9.1 (ortanca 36) olup; 218 kişi (%56.5) işletme sahibi, 168 kişi ise (%43.5) sorumlu müdürdür. Ankete katılanların içinden sadece 8 kişi (%2.1) kadındır.

Tablo 2: İşletmelerin vasıfları

	n	%
Kahvehane	125	32.4
Lokanta	110	28.5
Çay Ocağı	99	25.6
Kafe	24	6.2
Pastane	20	5.2
Birahane	8	2.1
Toplam	386	100.0

Tablo 2' de görüldüğü üzere işletmelerin üçte biri kahvehanedir. Bunu %28.5 ile çay ocakları ve %25.6 ile lokantalar izlemektedir.

Tablo 3: Araştırmaya katılanların öğrenim durumları

Öğrenim Durumu	n	%
Okuryazar Değil	7	1.8
Okuryazar-İlkokul Mezunu	138	35.8
Orta-Lise Mezunu	198	51.3
Yüksek Öğrenim	43	11.1
Toplam	386	100.0

Deneklerden 266 kişi (%69) halen sigara içmekte olup, 120 kişi ise içmemektedir. Bu kişiler 15 yıldır (ortanca) ve günde 20 sigara (ortanca) tüketmektedir. İçmeyen 120 kişinin 28'i yasadan sonra sigarayı bırakmıştır. Yani yasa, içenlerin yaklaşık beşte birinin bırakmasına aracı olmuştur. Bu 28 kişiden sadece bir kişi hekim yardımıyla ve ilaçla bırakmışken, diğerleri kendi kendine bırakmışlardır. Deneklerden 43 kişi ise yasadan sonra içtikleri sigara adedini azaltmıştır. Personelden 63 kişi yasadan sonra sigarayı bırakmış; ancak beşi tekrar başlamıştır. Bırakan 58 kişiden ikisi nikotin bandı ile, diğerleri ise kendi kendine bırakmıştır.

4.2. Tüm İşletmeciler Olarak Anket Bulguları

Tablo 4: "19 Temmuzdan beri yasanın uygulanması konusunda müşterileri yeterince uyardınız mı?" sorusuna verilen cevaplar

	n	%
Yeterince Uyardım	367	95.1
Kısmen Uyardım	14	3.6
Cevapsız	5	1.3
Toplam	386	100.0

Deneklerden %95'i müşterilerini yeterince uyardığını ifade etmiştir. Yasanın kurallarına uyum konusunda işletme sahipleri beklenen dikkati göstermişlerdir.

Tablo 5:“Yasanın uygulanması konusunda müşterilerle tartışmanız oldu mu?” sorusuna verilen cevaplar

	n	%
Evet, Çokça Oldu	83	21.5
Bazen Oldu	49	12.7
Nadiren Oldu	46	11.9
Olmadı	208	53.9
Toplam	386	100.0

Tabloda görüldüğü gibi deneklerden 83 (%21.5) müşterilerle çokça tartışma yaşadığını, 95 (%24.6) kişi ise nadiren de olsa tartışma yaşadıklarını, 208 (53.9) kişi hiç tartışma yaşamadığını ifade etmişlerdir.

Tablo 6: “Yasanın uygulanması konusunda müşterilerle fiili dövüşünüz oldu mu?” sorusuna verilen cevapların dağılımı

	n	%
Hayır	356	92.1
Bir Defa	6	1.6
İki Defa	11	2.8
Üç Defa	4	1.0
Dört Defa	3	0.8
Beş Defa	3	0.8
Altı Defa	1	0.3
Sekiz Defa	1	0.3
On Defa	1	0.3
Toplam	386	100.0

Tabloda görüldüğü gibi deneklerden 30 kişi müşterilerle en az bir defa fiili dövüş yaşadıklarını ifade etmektedir. Toplamda 91 kere fiili dövüş yaşanmıştır. Deneklerden 356 (92.6) kişi ise herhangi bir fiili dövüş yaşamadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 7: “Yasanın uygulanması konusunda personelinizi yeterince denetlediniz mi?” sorusuna verilen cevapların dağılımı.

	n	%
Denetledim	364	94.3
Kısmen	18	4.7
Fikrim Yok	4	1.0
Toplam	386	100.0

Tabloda da görüldüğü gibi deneklerin %99’ u personelini yasaya uyum konusunda denetlediğini belirtmişlerdir.

Deneklerin ifadesine göre denetleme ekipleri 19 Temmuz 2009’dan bu yana 11 ay içinde ortalama 19.2 ± 17.4 (ortanca 15) defa denetim yapmıştır.

Tablo 8: “Bu denetlemelerde kaç defa uyarı levhası olmadığı için tutanak tutuldu” sorusuna verilen cevapların dağılımı.

	n	%
Bir Defa	27	7.0
İki Defa	7	1.8
Üç Defa	2	0.5
Tutanak Tutulmayan	350	90.7
Toplam	386	100.0

Tabloda da görüldüğü gibi 27 kişiye bir defa, yedi kişiye iki defa, üç kişiye iki defa uyarı levhası olmadığı için tutanak tutulmuştur. 350 (%90.7) kişi ise bu konuda hiç tutanak tutulmadığını ifade etmiştir.

Tablo 9: “Bu denetlemelerde kaç defa tütün kullanan olduğu için tutanak tutuldu?” sorusuna verilen cevapların dağılımı.

	n	%
Bir Defa	16	4.2
İki Defa	4	1.0
Üç Defa	4	1.0
Dört Defa	4	1.0
Beş Defa	4	1.0
Yedi Defa	1	0.3
Sekiz Defa	1	0.3
On Defa	1	0.3
Tutanak Tutulmayan	351	90.9
Toplam	386	100.0

Tabloda da görüldü gibi deneklerden 35 (%9.1) kişi denetlemelerde tütün kullandığı için tutanak tutulduğunu, 351 (90.9) kişi ise bu konuda tutanak tutulmadığını ifade etmişlerdir.

Tablo 10:İşletmecilerin ödediği ceza tutarları.

Ceza TL	n	%
69	4	1.03
140	1	0.25
300,00	1	0.25
370,00	1	0.25
450,00	1	0.25
500,00	7	1.81
550,00	1	0.25
750,00	2	0.50
1000,00	3	0.77
1500,00	1	0.25
1750,00	2	0.50
2500,00	1	0.25
4000,00	1	0.25
5000,00	2	0.50
9250,00	1	0.25
Toplam	29	7.51
Hiç Ceza Ödemeyen	357	85.13
	386	100.0

Tabloda da görüldüğü gibi 29 işletme (%7.5) bu yasadan sonra en az bir kere ceza ödemiştir; 357 (92.5) işletme ise hiç ceza ödemediklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 11: “Yeni Kanunun çıkmasını takip eden İlk 3 ay içinde işletmenin aylık gelirindeki azalma olduysa ne oranda oldu?” sorusuna verilen cevapların dağılımı.

Azalma Yüzdesi	n	%
Değişmedi	63	16.4
0-30	75	19.4
31-60	135	35.0
61 ve Üstü	111	45.6
Toplam	384	100.0

Tabloda da görüldüğü gibi deneklerden %16.4’ ü yasanın çıkmasını takip eden ilk üç ay içinde gelirinde değişme olmadığını; %19.4’ ü yüzde 0-30, %35 i yüzde 31-60, %45’ i ise yüzde 61 ve üstü gelirinde azalma olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 12: “Yeni Kanunun çıkmasını takip eden dördüncü ay ve sonraki dönemdeki gelir durumu nasıl oldu?” sorusuna verilen cevapların dağılımı.

	n	%
Değişmemiştir	71	18.4
Yüzde 0-30 Azalmıştır	92	23.8
Yüzde 31-60 Azalmıştır	127	32.9
Yüzde 61 ve Üstü Azalmıştır	91	23.6
Artmıştır	5	1.3
Toplam	386	100.0

Üç lokanta (sırayla% 25, %25 ve %40) ve iki pastanede ise sırayla %10 ve %30 oranlarında gelirden artış olduğu ifade edilmiştir.

Tablo 13: “Yasanın getirdiği yasaklar konusunda gelecekte ne yapmayı düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen cevapların dağılımı.

	n	%
Yeni Duruma Uyum Sağladık, Sürdüreceğiz	181	46.9
İmkanım Olsa Bu İşi Bırakırım, Ama Olmadığı İçin Sürdüreceğim	130	33.7
İşletme Kapanacak	75	19.4
Toplam	386	100.0

Tabloda da görüldüğü gibi işletme sahiplerinin %19.4 ü işletmeyi kapatmayı düşündüklerini, %33.7 si başka imkanı olmadığı için sürdüreceğini, %46.9 u ise yeni duruma uyum sağladığını ifade etmişlerdir.

4.3. Sadece Kahvehanecilere Sorulan İki Soruyla İlgili Bulgular

Tablo 14: “Kapanacak işyerlerinde çalışanlara devlet öncelikli olarak iş vermelidir” görüşüne kahvehanecilerin katılma durumunun dağılımı.

	n	%
Katılıyorum	117	93.6
Katılmıyorum	8	6.4
Toplam	125	100.0

Tabloda da görüldüğü gibi kahvehane sahiplerinden %93.6 sı kapanacak işyerlerinde çalışanlara devlet öncelikli iş vermelidir görüşüne katılırken, %6.4 ü ise bu fikre katılmadığını ifade etmiştir.

Sadece kahvehane sahiplerine “Yeni bahçeli mekan açmak için veya adaptasyon dönemine mahsus kredi verilmelidir” görüşüne katılma durumu sorulmuş; cevaplar aşağıda sunulmuştur:

Tablo 15:“Yeni bahçeli mekan açmak için veya adaptasyon dönemine mahsus kredi verilmelidir” görüşüne katılma durumunun dağılımı.

	n	%
Katılıyorum	92	73.6
Katılmıyorum	33	26.4
Toplam	125	100.0

Tabloda da görüldüğü gibi kahvehane işletmecilerinden %73.6 sı yeni bahçeli mekan açmak için adaptasyon dönemine mahsus kredi verilmelidir görüşüne katılırken, %26.4 katılmadığını ifade etmiştir.

4.4. Anket Bulgularının Kahveciler ve Diğer İşletmeler Olarak Gruplandırılmış Analizi

“19 Temmuzdan beri yasanın uygulanması konusunda müşterileri yeterince uyardınız mı?” sorusuna kahvehaneler ve diğer işletmelerin verdikleri cevapları şöyledir:

Tablo 16: “19 Temmuzdan beri yasanın uygulanması konusunda müşterileri yeterince uyardınız mı?” sorusuna kahvehaneler ve diğer işletmelerin verdikleri cevapların karşılaştırılması

	Uyardım		Uyarmadım		Toplam	
	n	%*	n	%*	n	%**
Kahvehaneler	122	97.6	3	2.4	125	32.4
Diğer işletmeler	245	93.9	16	6.1	261	67.6
Toplam	367	95.1	19	4.9	386	100.0

X^2 : 2.51 p:0.113 *sıra yüzdesi **sütun yüzdesi

Tabloda da görüldüğü gibi kahvehanelerden %97.6 sı, diğer işletmelerinde %93.9 u 19 Temmuzdan beri yasanın uygulanması konusunda müşterilerini yeterince uyardıklarını ifade etmişlerdir. Kahvehaneler ve diğer işletmeler arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Tablo 17: “Yasanın uygulanması konusunda müşterilerle tartışmanız oldu mu?” sorusuna kahvehaneler ve diğer işletmelerin verdikleri cevapların dağılımı.

	Çokça		Bazen		Nadiren		Olmadı		Toplam	
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%*	n	%**
Kahvehaneler	44	35.2	18	14.4	22	17.6	41	32.8	125	32.4
Diğer işletmeler	39	14.9	31	11.9	24	9.2	167	64.0	261	67.6
Toplam	83	21.5	49	12.7	46	11.9	208	53.9	386	100.0
X ² : 36.8	p:0.001	*sattır yüzdesi		** sütun yüzdesi						

Tabloda da görüldüğü gibi kahvehanelerden müşterilerle tartışma olup olmadığı konusunda verdikleri cevaplar sırasıyla %35.2 çokça, %14.4ü bazen, %17.6 sı nadiren, %32.8 i ise tartışma olmadığını ifade etmiştir. Diğer işletmeler ise sırasıyla %14.9 u çokça, %11.9 u bazen, %9.2 si nadiren, %64 ü de hiç tartışma yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Kahvehane ve diğer işletmeler arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. (p<0.05)

Tablo 18: “Yasanın uygulanması konusunda müşterilerle fiili dövüşünüz oldu mu?” sorusuna kahvehaneler ve diğer işletmelerin verdikleri cevapların karşılaştırılması.

	Dövüş Olmadı		Oldu		Toplam	
	n	%*	n	%*	n	%**
Kahvehaneler	110	88.0	15	12.0	125	32.4
Diğer işletmeler	246	94.3	15	5.7	261	67.6
Toplam	356	92.2	30	7.8	386	100.0
X ² : 4.61	p: 0.032	*sattır yüzdesi		** sütun yüzdesi		

Tabloda da görüldüğü gibi kahvehane işletmecilerinden %12 si müşterilerle fiili dövüş yaşadıklarını ifade ederken, diğer işletmecilerde bu oran %5.7 olup, kahvehane ve diğer işletmeler arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır.($p<0.05$)

Tablo 19: “Yasanın uygulanması konusunda personelinizi yeterince denetlediniz mi?” sorusuna kahvehaneler ve diğer işletmelerin verdikleri cevapların dağılımı.

	Denetledim		Yeterince denetlemedim		Toplam	
	n	%*	n	%*	n	%**
Kahvehaneler	121	96.8	4	3.2	125	32.5
Diğer işletmeler	240	92.3	20	7.7	260	67.5
Toplam	361	93.8	24	6.2	385	100.0

χ^2 :2.91 p:0.088 SD:1

Tabloda da görüldüğü gibi kahvehane işletmecilerinde %96.8 i personelinin yeterince denetlediğini ifade ederken, diğer işletmelerde bu oran %92.3 olup aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Tablo 20: “İşletmenizi denetleme ekipleri 19 Temmuz 2009’dan bu yana kaç kere denetlediler ?” sorusuna kahvehaneler ve diğer işletmelerin verdikleri cevapların dağılımı.

	n	Aritmetik Ortalama	SS
Kahvehaneler	125	18.5	9.9
Diğer işletmeler	256	19.5	20.0

Mann Whitney U testi:13 217.5 p:0.006

Tabloda da görüldüğü gibi 19 Temmuz 2009’dan itibaren ortalama olarak kahvehaneler 18.5 kere denetlenirken, diğer işletmeler 19.5 kere denetlenmişlerdir. Kahvehaneler ile diğer işletmeler arasındaki fark anlamlıdır.

Tablo 21: Kahvehaneler ve diğer işletmelerin uyarı levhası olmadığı için tutulan tutanak sayılarının karşılaştırılması.

	n	Aritmetik Ortalama	SS
Kahvehaneler	125	0.20	0.55
Diğer işletmeler	261	0.07	0.31

Mann Whitney U testi: 14 827 p: 0.004

Tabloda görüldüğü gibi kahvehanelerde tutulan ortalama tutanak sayısı, diğer işletmelerde tutulan tutanak sayısından istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksektir (p:0.004).

Tablo 22: Kahvehaneler ve diğer işletmelerin denetlemelerde yasağa uyulmadığı için tutulan para cezası tutanak sayılarının karşılaştırılması.

	n	Aritmetik Ortalama	SS
Kahvehaneler	125	0.3	1.0
Diğer işletmeler	261	0.2	1.0
Mann Whitney U testi: 14708.5			p:0.002

Tabloda görüldüğü gibi kahvehanelerde yasağa uyulmadığı için tutulan ortalama tutanak sayısı, diğer işletmelerde tutulan tutanak sayısından istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksektir (p:0.002).

Tablo 23: Kahvehane ve diğer işletmelerin ödedikleri ortalama cezaların (TL) karşılaştırılması.

	n	Aritmetik Ortalama	SS
Kahvehaneler	125	198.1	943.2
Diğer işletmeler	261	61.5	466.6
Mann Whitney U testi: 14287.0			p:0.001

Tabloda da görüldüğü gibi kahvehanelerin ödedikleri ortalama ceza miktarları diğer işletmelerin ödedikleri ceza miktarlarından anlamlı derecede yüksektir. (p:0.001)

Tablo 24: “Yeni kanun çıkmasını takip eden ilk üç ay içinde işletmenin aylık geliri ortalama ne kadar azalmıştır” sorusuna kahvehaneler ve diğer işletmelerin verdikleri cevapların dağılımı.

	n	Aritmetik Ortalama	SS
Kahvehaneler	125	65.5	18.6
Diğer işletmeler	259	33.0	25.7
Mann Whitney U testi: 5179.0		p:0.0001	

Tabloda da görüldüğü gibi kahvehaneler yasayı takip eden ilk üç ay içerisinde gelirlerinde ortalama olarak %65.5 düşüş olduğunu ifade ederken, diğer işletmelerde bu oran %33 olup, aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 25: “Yeni kanun çıkmasını takip eden dördüncü ay ve sonraki dönemde işletmenin aylık gelirinde değişiklik oldu mu?” sorusuna kahvehaneler ve diğer işletmelerin verdikleri cevapların dağılımı.

	n	Aritmetik Ortalama	SS
Kahvehaneler	125	63.6	18.4
Diğer işletmeler	258	27.9	24.4
Mann Whitney U testi: 4202.5		p: 0.0001	

Tabloda da görüldüğü gibi yasanın çıkmasını takip eden dördüncü ay ve sonrasında kahvehane ve diğer işletmeler arasındaki gelir miktarındaki düşüş arasındaki fark anlamlıdır (p:0.0001).

Tablo 26: “Yasanın getirdiği yasaklar konusunda gelecekte ne yapmayı düşünüyorsunuz?” sorusuna kahvehaneler ve diğer işletmelerin verdikleri cevapların dağılımı.

	Kapatacağım		Mecburen Sürdüreceğim		Yasaya Uyum Sağladık		Toplam	
	n	%*	n	%*	n	%*	n	%**
Kahvehaneler	51	40.8	54	43.2	20	16.0	125	32.4
Diğer işletmeler	24	9.2	76	29.1	161	61.7	261	67.6
Toplam	75	19.4	130	33.7	181	46.9	386	100.0

X^2 : 86.0 p:0.001 SD:2 *:Satır yüzdesi **:Sütun yüzdesi

Tabloda da görüldüğü gibi kahvehane işletmecilerinde %40.8 gelecekte işyerini kapatacağını ifade ederken diğer işletmelerde bu oran sadece %9.2'dir ve bu fark anlamlıdır.

TARTIŞMA

Her ne kadar bu yasanın temel amacı içmeyenleri korumak idiyse de diğer beklenen bir etki de içenleri bırakmaya veya içimlerini azalmaya yöneltmek olarak ifade edilmektedir. Çalışmamıza göre sigara içen 120 kişinin 28'i yasadan sonra sigarayı bırakmıştır. Yani yasa, içenlerin yaklaşık beşte birinin bırakmasına aracı olmuştur. Bu 28 kişiden sadece bir kişi hekim yardımıyla ve ilaçla bırakmışken, diğerleri kendi kendine bırakmışlardır. Deneklerden 43 kişi ise yasadan sonra içtikleri sigara adedini azaltmıştır. Personelden 63 kişi yasadan sonra sigarayı bırakmış; ancak beşi tekrar başlamıştır. Bırakan 58 kişiden ikisi nikotin bandı ile, diğerleri ise kendi kendine bırakmıştır.

Çalışmamızda içenlerin yaklaşık olarak %20'si kendi kendine bıraktığını ifade etmektedir ki bu oran hayli yüksektir. Her ne kadar kişinin kendi bırakma ifadesi güvenilir kabul edilmese de bu ifadeler doğru ise yasanın sekonder bir kazancı olduğu belirgin şekilde gözlenmektedir.

İşletmecilerde sigara yasağına uymaları hakkında müşterileri uyarma oranı hayli yüksektir (%95). Bunda ceza korkusunun etkisi olabileceği gibi, artık işletmesinde sigara içilmesini kendisi de istemiyor olabilir. Müşterilerle tartışma en çok kahvehanelerde görülmüştür (yaklaşık üç kahveden birinde). Bu rakam hayli yüksektir. Keza fiili dövüş kahvelerde %12, diğer işletmelerde ise % 5.7 gibi hayli yüksek oranda görülmüştür.

Denetlenme oranları yönünden kahvelerle diğerleri arasında fark olmaması idari açıdan denetimlerin adilliğinin ve iyi organizasyonunun göstergesi olarak yorumlanabilir. Ortalama 20 denetim hayli yüksektir. Her beş kahvehaneden birine uyarı levhası olmadığı için tutanak tutulmuş olması, bu işletmelerde yasanın gereklerinin tam yerine getirilmemiş olduğunu göstermektedir. Sigara içimine dair tutulan tutanak sayısı işletme başına 1 bile değildir. Kahveler için verilen ceza ortalama 200 TL, diğer işletmeler için ise 60 TL'dir.

Her üç kahvehane işletmecisinden ikisinin, diğer işletmelerde ise birinin gelirinin düştüğünü ifade etmiş olması, yasanın ekonomik olarak en çok kahvehaneleri

etkilediğini göstermektedir. İşletmelerin yasağa rağmen gelirlerindeki azalmanın 4. aydan sonra düzelebileceği varsayımıyla aynı soru 4. ay sonrası için sorulmuş; ilk üç ayla aynı cevapların alınması hipotezimizi doğrulamamıştır. Başka bir deyişle dördüncü aydan sonra durumlarında düzelme olmamıştır.

Türkiye'deki kahvehaneler fonksiyonları itibariyle karşılaştırma yapılan ülkelerden farklıdır. Çünkü Türkiye'de kahvehaneler erkeklerin uzun süre kaldıkları, oyun oynadıkları ve sigara içtikleri yerlerdir. Oysaki diğer ülkelerde bu gibi yerlerde fazla zaman tüketilmemektedir.

Türkiye'de Fidan ve ark.nın 5727 sayılı yasa çıkmadan önce yaptıkları çalışmaya göre işyerinde sigara içilmesinin yasaklanması durumunda kahvehane müşterilerinin %45.4'ü bu işyerine gelme sıklıklarının azalacağını, lokanta müşterilerinin %47.8'i ise değişmeyeceğini ifade etmişlerdir.¹⁰ Bu durum, bizim çalışmamızda kahvehane işletmecilerinin ilk üç ayda %65.5 gelirlerinde düşüş olduğunu ifade etmeleri ile birlikte değerlendirildiğinde beklenen bir sonuç olarak düşünülebilir. Yine aynı çalışmada lokanta, kahvehane, kafeterya gibi işyerlerini kapsayacak şekilde sigaranın yasaklanması hakkındaki görüşler değerlendirildiğinde, iş yeri sahiplerinin %44.4'ü, iş yeri çalışanlarının %70.1'i, müşterilerin %63.5'i bu iş yerlerini kapsayacak şekilde yasağın çıkmasını istediklerini belirtmişlerdir.¹⁰ İş yeri çalışanlarının yüksek oranda yasaktan yana olmasını, maruz kaldıkları dumandan sigara içiyorlarsa bile rahatsız oldukları şeklinde açıklayabiliriz.

Farklı İskoç şehri ve kırsal bölgelerdeki 72 bardaki çalışanlar üzerinde yürütülen bir çalışmaya göre, yasanın uygulanmasından önce son yedi günde ikinci el tütün dumanına maruz kalma süresi toplam 28.5 saat iken, yasanın uygulanmasından bir yıl sonraki dönemde 0.83 saate düştüğü bildirilmiştir. İçici olmayanların tükürük kotinin düzeylerinde %89 azalma gözlenmiştir.¹¹

İskoçya'da sigara yasasının yürürlüğe girmesi ile özellikle evde daha tütün dumanına maruz kalan çocuklar arasında ikinci el tütün dumanına maruziyeti azalttı. Sigara içmeyen çocukların ortalama tükürük kotinin konsantrasyonu geometrik ortalaması 0.36'dan ng/ml'den, 0.22 ng/ml'ye (%39 azalma) inmiştir. Çocuklar yasadan sonra toplu taşıma araçlarında restoran ve kafelerde daha düşük maruziyet olduğu

bildirildi. İki İskoç şehrindeki 41 birahane PM_{2.5} ortalama 246 µg/m³ iken yasadan iki ay sonra ortalama 20 µg/m³'e indi.¹¹

İtalya'da sigara içme yasağından önce ve sonra çevresel nikotin konsantrasyonu ölçülmüş; Floransa, Milan ve Trieste'de; bar, birahane, diskotek gibi yerlerde çevresel nikotin konsantrasyonunda %70 ile %97 azalma görülmüştür.¹¹

Norveç'te gıda sektörü çalışanlarında yürütülen bir araştırmada yasaktan önce ve yasaktan dört ay sonra yapılan değerlendirmelerde, iş yerinde sigara içiciliği %6.2 azalmış; sigara içen çalışanların çalışma saatleri içerisindeki günlük tükettikleri sigara adedi de 1.63 azalmıştı. İtalya'da 1641 ikram sektörü patronunun %15'i yasadan sonra sigarayı bırakmış, %61'ide daha az sigara içtiğini belirtmişlerdir.¹¹ Araştırmaların sonuçlarından da anlaşıldığı gibi bu yasa sigarayı en azından azaltmaya neden olmaktadır.

Glantz 1999'da ABD'de California, Utah, Vermont eyaletleri ile Boulder, Flagstaff, Los Angeles, Mesa, New York, ve San Francisco kentlerinde yapılan çalışmada 4 yerleşim yerinde gelirden artış olmuşken, 4 yerde değişiklik olmamıştı, hatta turizm gelirleri artmıştı. Tütün endüstrisi yasa öncesinde New York kenti için yılda 25 milyon turistin geldiğini öne sürerek zararın büyük olacağını ifade etmişlerdir. Glantz ve Smith yaptıkları çalışmada yasanın böyle bir sonucu olmadığını göstermiştir.¹²

Huang ve ark.nın 2002 çalışmasında restoran ve barlarda satışların düşmediği gösterilmiştir.¹³

California da 1995 restoranlardaki kısıtlılık yasası devletin restoranlardan aldığı vergi gelirlerinde artışa yol açarken, 1998 yılında barlarda sigarayı yasaklayan yasa devletin barlardan aldığı gelirden artışa yol açmıştır.¹⁴

Boles ve ark.nın çalışmasında 2002-2007 yılları arasında ABD' de Washington Eyaleti'nde bar ve tavernalarda yasa sonrası gelirler incelendiğinde gelirlerde azalmanın aksine yüz milyon dolarlık bir artış olduğu görülmüştür. Bu gelirlerin değerlendirilmesinde yiyecek ve içecek satışlarından elde edilen vergiler esas alınmıştır.¹⁵ Alamar ve Glantz'ın ABD çapında 2006 yılında barların satış istatistikleri veri bankasından yararlandıkları çalışmada da gelirlerin azalmadığı görülmüştür.¹⁶

Melberg ve Lund'un Norveç'te pub ve restoranların gelirleri üzerine yaptıkları çalışmada işletmelerin gelirleri üzerine yasanın istatistiki olarak önemli ve uzun etkisi olmadığı görülmüştür.. Hatta yasanın uygulamaya konulmasından bir yıl sonra pub gelirlerinde bir yıl önceye göre %1.2 artış olduğu gözlenmiştir.¹⁷

Sigara yasağı yerasından sonra sigarayı bırakan İrlandalıların %80' i yasanın sigarayı bırakmalarına yardımcı olduğunu ifade etmişlerdir.¹¹

İrlanda Dublin'de 38 birahane (pub) üzerinde yapılan bir çalışmada, yasağın yürürlüğe girişinden önce ve yasağın yürürlüğe girişinden bir yıl sonra, müşteri ve çalışan personel sayısında önemli bir azalma olmadığını göstermektedir; aksine müşteri sayısı %11 artmıştır.¹¹

İskoçya'da 2006 yılında yürürlüğe giren iş yerlerinde sigara içilmesinin yasaklanması ile ilgili yasadaki sonra Hilton ve arkadaşlarının bar çalışanları üzerinde yaptıkları çalışmaya göre burada çalışanların %49'u yasa çıkmadan önce yasanın müşteri kaybına yol açacağını düşünüyorlardı. Yasadan sonra aynı düşünceye sahip olanların oranı %20'ye inmiştir. Yasanın çalışanların işini kaybetmesine neden olacağını düşünenlerin oranı da %26'dan %7'ye inmiştir.¹⁸

İtalya'nın Roma kentinde 40 ikram sektörü işletmesinde yapılan bir çalışma, sigara yasağının uygulanmasıyla kapalı yerlerdeki küçük partiküllere maruziyetin önemli derecede azaldığını göstermiştir. Buna göre ortalama partikül konsantrasyonu 119.3 µg/m³'ten 43.3 µg/m³'e inmiştir. İçici olmayan çalışanların idrar kotinin düzeyleri düştü.¹¹

Magzamen ve Glantz'ın çalışmasında 1997 ile 1998 yılları karşılaştırıldığında Kaliforniya' da 1175 büyük bar ve restoranlarda satışlar %1 artmıştır.

Kaliforniya'daki uygulamanın öğrettiği dersler:

1-İşe barlarla başlamayın ve barlarda bunun, insanların sağlığı ve çalışanların emniyeti için getirilen yasak olduğunu vurgulayın ki bar çalışanları ve sahipleri yasanın karşısında olmasınlar.

2-Yasanın çıkması yetmez, karşı grupların ekonomik kayıplara ilişkin propagandalarına karşın sürekli direnmek gerekir. Halk sağlığı uygulayıcıları bu anlamda eforlarını yasa nasıl olsa çıktı diye azaltmamalıdır.¹⁹

Yeni Zelanda'da 2006 yılında bar ve restoranlarda yapılan bir çalışmaya göre; bar yöneticilerinde barlarda sigara içmeyi yasaklamaya karşı olumlu tutumu olanların oranı, yasadan önce %44 iken yasadan sonra %60'a çıkmıştır. 2004'te yürürlüğe giren ve iş yerinde sigarayı tamamen yasaklayan yasanın ekonomik etkisi ise bar ve kulüplerin gelirinde, 2003'te 2002'ye göre %0.25'lik bir düşüş bulunmuş, 2004'te %0.9 ve 2005'te %0.6 artış olmuştur. Restoran ve kafelerde ise gelirden 2004'te %5.7 ve 2005'te ise %9.3 artış olmuştur. Bar ve restoran işletmecilerinin yasa çıkmadan önceki olumsuz tavrı yasadan sonra olumlu hale gelmiştir; özellikle akşam yemeği için gelen müşteri sayısında artış olduğunu ifade etmişlerdir.²⁰

Çam'ın Malatya'da 2009 yılında aynı işletmelerde yasa öncesi yaptığı çalışmada kahvehane sahiplerinin %96.7'si, yürürlüğe girecek olan yeni yasanın işletmelerinde müşteri sayısı ve gelirinde azalmaya yol açacağını ifade etmektedir; diğer işletme sahiplerinde bu oran %63.2'dir ($p<0.05$). Kahvehane dışındaki işletme sahiplerinin %82.1'i, yürürlüğe girecek olan yeni yasanın otobüslerdeki yasak nasıl etkili olmuşsa zamanla etkili olacağını ifade etmektedir; kahvehane sahiplerinde bu oran %60'tır ($p<0.05$).²¹

Çalışmamızda kahvecilerin %40'ının işletmeyi kapatacağını söylemesi olumsuz havayı yansıtmakta olup, ayrıca mecburiyetten sürdürmeyi de (%44) hoşnutsuzluk olarak görürsek yasaya uyumun kahvehanecilerde %16 olması düşündürücüdür. Böylesi durum için çözüm önerisinin devletin iş veya kredi vermesi olabileceği düşünülerek sorulan sorulara yanıtlar şöyledir: Kahvehane ve birahane işletmecilerinden (133 kişiden) 120 kişi (%90.2) “devlet zor durumdaki işletmecilere iş versin” demektedir. Keza 133 kişiden 97 kişi(%73.0) devletin kredi vermesini istemektedir. “Devlet iş versin” görüşüne katılanlar ile katılmayanların gelecekte işyerini kapatıp kapatmama durumları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Başka bir deyişle kapatmayı düşünenler de düşünmeyenler de devletin iş vermesi önerisi hakkında aynı görüşlere sahiptir.

Kahvehanelerin yazar kasa bulundurma zorunlulukları olmadığından gerçek gelirlerinin azalıp azalmadığının Maliye aracılığıyla tespiti mümkün değildir. Bu nedenle işletmecilerin beyanları gerçeği yansıtmayabilir. Belirli bir süre sonunda kahvehanelerin ne kadarının kapandığını Maliye'den öğrenmek daha faydalı olabilir.

Kapanmamakla beraber gelirleri azalan işletmeler de düşünüldüğünde, yasanın işletmelerde olumsuz etki yapıp yapmadığını tam olarak tespit mümkün gözükmemektedir. Malatya Fırat Vergi Dairesi'nden alınan gayri resmi bilgilere göre 2010 yılı boyunca kahvehanelerin ve çay ocaklarının %20'si kapanmıştır. Yasanın Temmuz'da yürürlüğe girdiği düşünüldüğünde son 6 ayda oranın daha yüksek olduğu da düşünülebilir.²²

İşletmecilerle yaptığımız ankette görüldü ki Malatya'da da restoranlar için ekonomik kayıp yoktu ama kahvehaneler için aynı sonuca ulaşılmamıştır. Malatya Kahveciler Odası Başkanı'yla yapılan kişisel görüşmede alınan bilgiye göre Malatya'da kahvehanelerin cirosunda %40 azalma olmuş, her beş kahveden birisi de kapanmıştır.²³ Bu rakamların tahmini olması yorum yapmayı güçleştirmektedir.

Tütün kontrolünde yüksek vergiler gibi başka yöntemlerin de devreye sokulması faydalı olacaktır. Bu konuda literatürde en yeni araştırma, Çin'de Hu ve arkadaşlarının çalışması olup, vergilendirmenin maliyet etkin olduğu ve tütün kontrolünde etkili bir yöntem olduğu saptanmıştır.²⁴

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yurtdışında yapılmış çalışmalarda genel olarak ikram sektörü bir bütün değerlendirilmiş olup, bu işletmeler ülkemizdeki kahvehane benzeri oyun oynanıp uzun süre vakit geçirilen işletmeler değildir. Bu nedenle biz kahvehaneleri ayrı grup olarak analiz ettik. Bu araştırmanın sonuçları Türkiye genelini yansıtmamakla birlikte yeni yasadaki en çok kahvehanelerin mağdur olduğu iddia edilebilir. Gerçek mali kayıplara ilişkin net sonuçlara ulaşmak mümkün gözükmemektedir.

KAYNAKLAR

1. WHO Report on the Global Tobacco Epidemic, 2008-The MPOWER package. Geneva: World Health Organization. Erişim: 24 Ocak 2010.
http://www.who.int/tobacco/mpower/mpower_report_full_2008.pdf
2. World Health Organization (2003), European Country Profiles on Tobacco Control, WHO.) www.data.euro.who.int/tobacco, Erişim:14.Nisan.2011.
3. Gulick, E.E., Escobar-Florez, L. Reliability and Validity of The Smoking and Women Questionnaire among The Etnich Grups. Public Health Nursing. Bleckwell Science Inc., Cambridge,1995;12(2);117-126).
4. Bilir, N., Yıldız, N. Çalışma Hayatı ve Sigara (Sigarasız İşyerleri), Hacettepe Ün.v.Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Şubat 2008.
5. Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması 2008. Türkiye Kalp ve Damar Hastalıklarını Önleme ve Kontrol Programı. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri G.M.lüğü , Ankara, 2010.
6. Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun. (1996). T.C. Resmi Gazete, 22829, 26 Kasım 1996.
7. Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (2008). T.C. Resmi Gazete, 26761, 19 Ocak 2008.
8. Tütün Bağımlılığı İle Mücadele El Kitabı, 2010, Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri G.M.lüğü , Ankara.
www.dumansizhavasahasi.org.tr/Docs_Tutun_Dumaninin_Zararlari/Tutunle_Mucadele_El_Kitabi.pdf
9. Denetim Ekipleri Rehberi. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri G.M.lüğü, Ankara, 2009.
www.dumansizhavasahasi.org.tr/Docs_Basin_Merkezi/Denetim_Ekipleri_Rehberi.pdf
10. Fidan, F., Sezer, M., Ünlü, M., Kara, Z. Kahvehane, kafeterya, lokanta çalışanları ve müşterilerinin sigara ile ilgili bilgi ve tutumları. Tüberküloz ve Toraks Dergisi 2005; 53(4): 362-370.

11. Lotrean, L.M. Effects of comprehensive smoke-free legislation in Europe. *Salud Publica Mex*, 2008, 50 suppl 3:S292-S298.
12. Glantz, S.A., Charlesworth, A. Tourism and hotel revenues before and after passage of smoke-free restaurant ordinances. *JAMA*. 1999; 26;281(20):1911-8.
13. Huang, P., De A.K., McCuske, M.E. Impact of a Smoking Ban on Restaurant and Bar Revenues, El Paso, Texas, 2002. *MMWR*; February 27, 2004 / 53(07);150-152.
14. Cowling, D,W., Bond, P. Smoke-free laws and bar revenues in California--the last call. *Health Econ*. 2005 Dec;14(12):1273-81.
15. Boles, M., Dilley, J., Maher, J.E., Boysun, M.J., and Reid, T. Smoke-Free Law Associated With Higher-Than-Expected Taxable Retail Sales for Bars and Taverns in Washington State. *Prev Chronic Dis*. 2010; 7(4): A79.
16. Alamar, B., Glantz, S.A. Effect of Smoke-Free Laws on Bar Value and Profits *American Journal of Public Health* | August 2007; 97(8):1400-02.
17. Melberg, H.O., Lund, K.E. Do smoke-free laws affect revenues in pubs and restaurants? *Eur J Health Econ* 2010.
18. Hilton, S., Semple, S., Miller, B.G., MacCalman, L., Petticrew, M., Dempsey, S., Naji, A., Ayres, J.G. (2007). Expectations and changing attitudes of bar workers before and after the implementation of smoke-free legislation in Scotland. *BMC Public Health*, 7:206.
19. Magzamen, S and Glantz, SA. The New Battleground: California's Experience With Smoke-Free Bars. *American Journal of Public Health* February 2001;91 (2): 245-252.
20. Thomson, G., Wilson, N.(2006). One year of smokefreebars and restaurants in New Zealand:impact and responses. *BMC Public Health*, 6:64.
21. Çam, H. Malatya Kentinde Kahvehane, Lokanta ve Pastane Sahiplerinin Yeni Tütün Yasası Hakkındaki Bilgi ve Tutumları. İnönü Ün. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi, Malatya, 2009.
22. Fırat Vergi Dairesi yetkilileri ile kişisel görüşme. 22 Mart 2011, Malatya.

23. Malatya Kahveciler Odası Başkanı Hacı Karanfil ile kişisel görüşme. 7 Nisan 2011, Malatya.
24. Hu, T., Mao, Z., Shi, J., Chen, W. The role of taxation in tobacco control and its potential economic impact in China. *Tobacco Control*, 2010; 19:58-64.

EKLER:**Anket formu****Sayın İşletmeci**

Aşağıdaki anket formu, 5727 sayılı Tütün Yasası hakkındaki görüşlerinizi değerlendirmek için hazırlanmıştır. Lütfen samimi olarak görüşlerinizi belirtiniz. Adınız ve soyadınızı yazmayabilirsiniz.

Prof. Dr. Metin GENÇ- Sağlık Memuru Mert KARTAL (Yüksek Lisans Öğrencisi)

İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı

Yaşınız:...Adınız-Soyadınız.....

Cinsiyetiniz? 1.Erkek 2.Kadın

İşletme sahibi misiniz? 1.Evet 2.Hayır, sorumlu müdürüm

Öğrenim durumunuz?

1.Okuryazar değil 2.Okuryazar-İlkokul mezunu 3.Orta-lise mezunu
4.Yüksek

İşletmenizin vasfı nedir?

1-Kahvehane 2-Çayocağı 3-Lokanta 4-Pastane 5-Birahane 6-Nargile salonu

Halen sigara içiyor musunuz? 1.Evet 2.Hayır

İçiyorsanız kaç yıldır ve ne kadar içiyorsunuz?yıldır. günde... ..adet

Yeni Tütün Yasası Yasağı'ndan sonra sizin sigarayı bırakma girişiminiz oldu mu?

1. oldu, BIRAKTIM 2. Oldu, ...adete indirdim. 3. Olmadı

Bıraktı iseniz ne şekilde bıraktınız?

1. İrademle, hekim yardımı olmaksızın
2. Hekim yardımı olmaksızın nikotin bantı/nikotin sakızı ile
3. Hekim yardımıyla, nikotin bantı/nikotin sakızı kullanarak
4. Hekim yardımıyla,adlı ilaçla
5. Hekim yardımıyla, hem nikotin bantı/nikotin sakızı hem.....adlı ilaçla

Yeni Tütün Yasası Yasağı'ndan sonra personelin sigarayı bırakma girişimi oldu mu?

1. oldu 2. olmadı

Bırakanlardan kaç kişi halen sigara içmiyor?.....kişi

Bu kişilerin her biri için lütfen aşağıdaki şıklardan sadece birini işaretleyiniz:
Bir No.lu bırakan personel nasıl bıraktı?

- 1 İradesiyle, hekim yardımı olmaksızın
- 2 Hekim yardımı olmaksızın nikotin bantı/nikotin sakızı ile
- 3 Hekim yardımıyla, nikotin bantı/nikotin sakızı kullanarak
- 4 Hekim yardımıyla,adlı ilaçla
- 5 Hekim yardımıyla, hem nikotin bantı/nikotin sakızı hem.....adlı ilaçla

İki No.lu bırakan personel nasıl bıraktı?

- 1 İradesiyle, hekim yardımı olmaksızın
- 2 Hekim yardımı olmaksızın nikotin bantı/nikotin sakızı ile
- 3 Hekim yardımıyla, nikotin bantı/nikotin sakızı kullanarak
- 4 Hekim yardımıyla,adlı ilaçla
- 5 Hekim yardımıyla, hem nikotin bantı/nikotin sakızı hem.....adlı ilaçla

19 Temmuzdan beri yasanın uygulanması konusunda müşterileri yeterince uyardınız mı? 1- Yeterince uyardım 2-Kısmen 3-Fikrim Yok

Yasanın uygulanması konusunda müşterilerle tartışmanız oldu mu?

1- Evet, çokça oldu 2. Bazen oldu 3.Nadiren oldu 4.Olmadı

Yasanın uygulanması konusunda müşterilerle fiili dövüşünüz oldu mu?

1- Evet.....defa 2.Olmadı

Yasanın uygulanması konusunda personelinizi yeterince denetlediniz mi?

1-Denetledim 2- Kısmen 3-Fikrim Yok

İşletmenizi denetleme ekipleri 19 Temmuz 2009'dan bu yana kaç defa denetlediler?.....defa

Bu denetlemelerde kaç defa uyarı levhası olmadığı için tutanak tutuldu?.....defa

Bu denetlemelerde kaç defa tütün kullanan olduğu için tutanak tutuldu?.....defa

İşletmecinin ödediği cezalar toplamı.....TL

Yeni Kanunun çıkmasını takip eden İlk 3 ay içinde işletmenin aylık geliri ortalama %..... azalmıştır.

Yeni Kanunun çıkmasını takip eden dördüncü ay ve sonraki dönemde ise

%..... azalmıştır. %.....artmıştır değişmemiştir.

Aşağıdaki önerilerle ilgili görüşlerinizi ve diğer önerilerinizi belirtin

Kapanacak işyerlerinde çalışanlara devlet öncelikli olarak iş vermelidir.

Katılıyorum Katılmıyorum

Yeni bahçeli mekan açmak için veya adaptasyon dönemine mahsus kredi verilmelidir.

Katılıyorum Katılmıyorum

Yasa hakkındaki diğer görüşleriniz:.....

Yasanın getirdiği yasaklar konusunda gelecekte ne yapmayı düşünüyorsunuz?

1-İşletme kapanacak.

2-İmkanım olsa bu işi bırakırım, ama olmadığı için sürdüreceğim.

3-Yeni duruma uyum sağladık, sürdüreceğiz.

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ
İNSAN ETİK KURUL KARARI

Toplantı Tarihi : 04/01/2011
 Toplantı Yeri : TÖTM -MALATYA
 Araştırmanın Protokol No.su : 2010/139
 Sorumlu Araştırmacı Ünvanı/Adı/Soyadı : Prof.Dr. Metin GENÇ

“Malatya Kent Merkezindeki kahvehane, lokanta ve pastane sahiplerinin tütün yasağı yasası sonrası görüş ve uygulamaları” konulu araştırma incelenmiştir.

Adı geçen araştırmanın; araştırma protokolüne tamamen uyulmak, İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi yönergesinde belirtilen hususlar yerine getirilmek ve sorumluluk araştırmacıya ait olmak üzere çalışmanın yapılmasında herhangi bir etik sakıncanın bulunmadığına oy birliği ile karar verildi.

Prof.Dr. Metin GENÇ Başkan <i>katılmadı</i>	Prof. Dr. Tamer BAYSAL Üye	Doç.Dr.Hakan PARLAKPINAR Başkan Yardımcısı
Doç.Dr.M. Tayyar KALCIOĞLU Üye	Doç.Dr.Ahmet KARADAĞ Üye	Yrd.Doç.Dr.Arzu KARAKURT Üye
Yrd.Doç.Dr.Ahmet CİĞLİ Üye	Yrd. Doç. Dr. Emine ŞAMDANCI Üye <i>katılmadı</i>	Yrd. Doç. Dr. Mehmet KARATAŞ Üye

ÖZGEÇMİŞ

1 Ocak 1986 tarihinde Adıyaman'da doğdu. İlköğrenimini Battalgazi ilköğretim Okulu'nda yaptı. Ortaöğrenimini Malatya Lisesi Yabancı Dil Ağırlıklı Lise'de tamamladı. Fırat Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu'nun Sağlık Memurluğu Bölümü'nü 2008 yılında bitirdi. Elazığ Özel Çağrı Diyaliz Merkezi'nde 6 ay çalıştıktan sonra Cumhuriyet Üniversitesi Araştırma Hastanesi'nde 1,5 ay olarak görev yaptı. 15.10.2009 tarihinden itibaren İnönü Üniversitesi Turgut Özal Tıp Merkezi'nde Organ Nakli servisinde çalışmaktadır. Evlidir.